

Darwin diskuterede også intelligent design

Peter Øhrstrøm

Begrebet "intelligent design" er ikke nyt i videnskabshistorien. Af Darwins breve, som nu gøres tilgængelige på internettet i form af *The Darwin Correspondence Project*, fremgår det, at Darwin selv diskuterede "Intelligent design". Desværre er kun meget få af de moderne debattører opmærksomme på denne kendsgerning. Darwin selv deltog i denne type debat, og det er klart, at han betragtede den som en legitim videnskabelig diskussion. Han var selv meget optaget af problemstillingen, og debattens seriøsitet og betydning blev ikke mindre af, at "intelligent design" på Darwins tid blev forsvaret af en af hans meget gode venner og kolleger, nemlig Asa Gray, som var professor ved Harvard University.

Den amerikanske botanik-professor *Asa Gray* er videnskabshistorisk set en meget vigtig skikkelse, idet han er en af dem, der gjorde allermest for at udbrede Darwins tanker i USA. Han var samtidig en kendt kristen med en calvinistisk bekendelse.

Asa Gray talte imidlertid for en tolkning af *The Origin of Species* (1859), ifølge hvilken den naturlige udvælgelse i virke-

ligheden rummer Guds intelligente valg. Hvis man skulle forestille sig livets tilblivelseshistorie uden nogen dirigerende intelligens bag, ville det ifølge Asa Gray betyde, at man måtte operere med sandsynligheder, der er så små, at det er hinsides enhver troværdighed. I stedet påpegede Asa Gray, at Gud forud for verden har overskuet

alle fysiske muligheder i alle detaljer og på det grundlag i sin visdom valgt at virkeliggøre det mulige forløb, som vi nu ser for os. Gray understregede, at Darwins teori i den forstand er logisk forenelig med ideen om et guddommeligt design i naturen.

Verden som helhed resultat af design

Darwin selv forstod udmærket Grays tolkning af teorien og var også umiddelbart tiltalt af den, men kun til en vis grad. I et brev til Gray foreslog han, at verden som helhed bør ses som et resultat af design, hvorimod enkeltbegivenhederne i almindelighed bør opfattes som resultater af tilfældige processer (*Darwin Correspondence Project*, Letter 2998, 26 Nov 1860).

Da Darwin havde udgivet sin *Origin of Species* sendte han et eksemplar til J.F.W. Herschel, som var en af de videnskabsmænd, Darwin beundrede allermest. Herschel reagerede ved at tilslutte sig et synspunkt, der meget lignede Asa Grays.

sagen kort

Darwins ven Asa Gray brugte ideen om intelligent design i sin tolkning af "Arternes oprindelse". Darwin anerkendte problemstillingen, men selv om han fx ikke ville afvise skaberens design på det overordnede plan (fx naturlovene), slog han sig noget i tøjret når det kom til design af detaljerne.

Asa Gray var den amerikanske botanik-professor der gjorde allermest for at udbrede Darwins tanker i USA og er derfor en videnskabshistorisk set meget vigtig skikkelse.

Darwin indrømmer at spændingsforholdet vedrørende intelligent design havde frustreret ham grænseløst. Han var kort sagt ganske meget i vildrede i dette spørgsmål.

Kun meget få moderne debattører er opmærksomme på disse overvejelser hos darwinismens fader, og at Darwin selv anså dem for tilhørende en legitim videnskabelig diskussion.

Herschel pegede på, at forandringerne i naturen efter hans opfattelse er styret af intelligente handlinger, der har et formål. I det hele taget er der her en af de vigtigste idehistoriske rødder til den moderne debat om intelligent design, som udspiller sig i disse år. I sit svar til Herschel skrev Darwin:

Den pointe, som De fremhæver om intelligent design, har forvirret mig umådeligt meget, og den har været dygtigt fremført i diskussionen af professor Asa Gray, med hvem jeg har korresponderet meget om dette emne. På dette punkt befinder jeg mig i et komplet tankemæssigt roderi. Man kan ikke betragte universet med alle dets levende frembringelser inkl. mennesket uden at tro, at alt er blevet intelligent designet. Alligevel kan jeg ikke se nogen evidens for det, når jeg ser på den individuelle organisme. For jeg er ikke klar til at sige, at Gud har designet klippeduens halefjer, så den varierer på den ganske særlige måde, så der kan selekteres variationer, der fører til, at der frembringes en højstjært. Og hvis noget sådant ikke anerkendes (jeg ved at mange ville anerkende det), så kan jeg ikke se design i strukturvariationerne i dyrene i deres naturtilstand – hverken i de variationer som er nyttige med hensyn til artens bevarelse, eller de variationer som er ubrugelige eller skadelige, og som går til grunde. Men jeg bør undskylde, at jeg volder Dem disse bryderier. (*Darwin Correspondence Project*, Letter 3154, 23 May 1861; egen oversættelse).

John Herschel

Asa Gray

Højstjært

Klippedue

Darwin grænseløst frustreret

Darwin indrømmer altså i dette brev, at dette spændingsforhold vedrørende intelligent design havde frustreret ham grænseløst. Det overordnede billede, som han så af verden, stod tilsyneladende i modsætning til det nærbillede af detaljerne, som han kunne få øje på. Darwin ville ikke afvise skaberens design på det overordnede plan (fx naturlovene), men han anerkendte i modsætning til Asa Gray ikke design på detaljeplanet. Han var ganske meget i vildrede i dette spørgsmål angående skaberens design i naturen. Han endte med at blive agnostiker. Men bl.a. på grund af den intuitive styrke i det overordnede designargument var Darwin ikke villig til at blive ateist, selv om han ikke kunne se design i naturens detaljer. I et af brevene til Asa Gray beskriver han noget af den brutalitet og lidelse han har set i naturen. Derefter siger han:

På den ene side kan jeg ikke på nogen måde være tilfreds med at betragte denne vidunderlige verden – og specielt menneskets natur – og så konkludere, at det hele er resultat af rå kræfter. Jeg er tilbøjelig til at se på alting som resultat af designede love, mens detaljerne – hvad enten de gode eller onde – er henvist til det, som vi kan kalde tilfældighed. (Letter 2814, 22 May, 1860; egen oversættelse.)

I et senere brev til Asa Gray udtrykker han åbenlyst sin forvirring og omtaler den som et paradoks:

Jeg har netop genlæst Deres brev: Jeg er i sandhed selv helt bevidst om, at min tankeverden er i en simpel forplumring vedrørende "designede love" og "u-designede konsekvenser". Siger Kant ikke, at der er adskillige emner, om hvilke direkte modsatte konklusioner kan bevises at være sande?! (Letter 2855, 3 July 1860; egen oversættelse.)

Anerkendt problemstilling

Darwin beskrev også Herschels opfattelse i et brev til Asa Gray (Darwin Correspondence Project, Letter 3176, 5 June 1861), hvoraf det fremgår,

Man kan ikke betragte universet med alle dets levende frembringelser inkl. mennesket uden at tro, at alt er blevet intelligent designet (C. Darwin).

at en accept af Guds totale forudbestemmelse efter Darwins mening ville udelukke naturlig udvælgelse. Det var nemlig helt afgørende for Darwin, at der fra naturens side er "et enormt felt af u-designet variation". Denne variation, på hvilken den naturlige udvælgelse virker, er helt essentiel i Darwins teori. Darwin havde altså brug for begrebet om en tilfældig variation, som ingen guddommelig designer på forhånd har forholdt sig aktivt til. Uden en sådan variation ville teorien simpelthen ikke give mening for ham.

Charles Darwin lagde altså afstand til Asa Grays tolkning af teorien i "Arternes oprindelse" med inddragelse af ideen om intelligent design, men han anerkendte problemstillingen og dens relevans i den videnskabelige sammenhæng. Her kunne nutidens debattører om intelligent design vist lære noget. ■